

2021-04-20

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
U2021/00554

Yttrande

Skolbibliotek för bildning och utbildning SOU 2021:3, diarienummer
U2021/00554

Sammanfattningsvis ställer sig Luleå kommuns gymnasieskola sig positiva till förslagen. Grundskolan ställer sig positiv till övervägande del och kommer i yttrandet lyfta synpunkter kring vissa delar. Yttrandet besvaras av respektive verksamhet då förutsättningarna är olika. *Luleå gymnasieskola* har ca 2500 elever med ett gemensamt skolbibliotek. Grundskolans elever är uppdelade på 34 skolor där elevantalet varierar mellan 40–500.

Detta remissvar har beslutats Barn- och utbildningsnämnden och Kultur- och fritidsförvaltningen har informerats. Övriga delaktiga har varit skolchefens ledningsgrupp, utvecklingsledarna för grundskola samt Luleå Gymnasieskola.

Grundskolan i Luleå kommun

Vi välkomnar förslag om förtydligande angående skolbibliotek i främst Skollag och läroplan, vilket vi ser främjar en mer likvärdig skolbiblioteksverksamhet inom och mellan kommuner. Vi har inga synpunkter angående förslagen på ny författningstext. Däremot önskar vi lämna synpunkter enligt följande:

Skolbibliotekens läsfrämjande funktion samt dess medie- och informationskunnighet

I delbetänkandet är kopplingen angående medie- och informationskunnighet (MIK) till läroplanen bristfällig. Från läroplan lyfts främst rektors ansvar men inte att det i en av senare revideringarna är framskrivet om informationssökning och då särskilt om källkritik som är framskrivet i läroplanen. Skolverket stödjer skolans personal i detta genom stödmaterial och webbaserad kompetensutveckling från förskoleklass till gymnasiet.

Med detta vill vi lyfta att grundskolans undervisning utifrån läroplanen i delar möter den definition för MIK som finns på s.54 "de kunskaper och förmågor som krävs för att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och sammanhang".

4.4.1 Skolbiblioteket främjar läsande

Skolbibliotekaries kompetens

Vi anser att det är viktigt att bibliotekarier får kompletterande utbildning om skolformers styrdokument samt skolbibliotekets funktion och möjligheter som ska syfta till att stödja elevernas lärande och särskilt läsande enligt läroplanen. Detta mot bakgrund av det som framkommer under rubriken *Konkurrens mellan läsfrämjande arbete och medie- och informationskunnighet* (s. 129), i vilken det redovisas olika perspektiv och förväntningar på skolbibliotekets verksamhet. "Flera skolbibliotekarier som deltog i utredningens hearings uttryckte att de skulle ha känt sig mer förberedda för arbetet som skolbibliotekarier om utbildningen även innehållit kurser om barn- och ungdomslitteratur."

Stöd för detta finns även under 6.3.3, där det framkommer att lärosäten identifierat behoven och erbjuder fortbildning för utbildade bibliotekarier.

6.4.3 Vidareutbildning för lärare och annan personal

Det är vanligt att lärare eller annan personal på skolan har en del av sin tjänst i skolbiblioteket. Till stöd finns ett omfattande stödmaterial till skolor om hur skolor kan organisera för skolbibliotek samt dess funktion hos Skolverket (s.280). Vi ser heller inte att det är möjligt att bemanna alla skolbibliotek med utbildade bibliotekarier under en längre period framöver, vilket även skrivs fram i utredningen. Därav är det angeläget och välkommet att utredningen poängterar att huvudmännen ska ges flexibilitet i bemanningsfrågan, särskilt mot bakgrund av bristande tillgång på bibliotekarier och legitimerade lärare.

6.6.1 Utredningens förslag

Förslag om att lärare ska erbjudas "Vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet, VALS (60 högskolepoäng), med tillhörande statsbidrag." (s 292) Mot bakgrund av det vi tidigare lyft från grundskolans sida när det gäller lärares utbildning, läroplanen, befintligt stöd från Skolverket samt lärarbrist ifrågasätter vi omfattningen av VALS. 60 hp utgör ett års heltidsstudier, alldeles för omfattande för lärare som har akademisk utbildning på avancerad nivå.

Förslaget från grundskolan i Luleå kommun är att effektivisera och prioritera utbildningens innehåll till att omfatta en termins utbildning dvs 30 hp, som utredningen påpekar är det även brist på lärare. Alternativt att 30hp utgör en tillräcklig grundutbildning med möjlighet till fördjupning på ytterligare 30 hp. Lärare som idag är ansvariga/involverade i skolbiblioteksverksamheten har via Skolverkets stödmaterial kunskap om dess funktion och VALS bör anpassas till den förkunskapen. Lärare har även i sin lärarutbildning erfarenhet av informationskunnighet särskilt aktuellt i samband med examensarbetet. Förslagsvis kan en längre utbildning ges personer som inte har akademisk utbildning på avancerad nivå.

Vi föredrar även utredningens första förslag om att Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling, NCS, vid Skolverket ska ha ett brett ansvar för att bevaka skolbiblioteksfrågor.

4.6.1 Tillgång till skolbibliotek på den egna enheten

Bra att kravet att bedriva skolbibliotek på den enskilda enheten i förslaget omfattar en flexibilitet där tex skolor med färre elever kan undantas från kravet på eget skolbibliotek. Det vi hade önskat var en tydligare beskrivning av vad som avses med ett lägre elevantal tex ett angivet spann.

Positivt är även att förslaget anger en flexibilitet för huvudmännen att organisera verksamheten och dess bemanning utifrån lokala förutsättningar.

8.4.2 Finansiering

Utredningen föreslår att finansiering ska ske med omfördelning av medel från statsbidraget för lärarassistenter, ett statsbidrag som endast funnits några år. Utredningen utgår från att för 2019 lämnade Skolverket tillbaka en stor del av statsbidraget pga ett lägre intresse än väntat, vilket vi antar berodde på att statsbidraget var nytt och reglerna oklara. Idag nyttjar grundskolan i Luleå den tilldelning vi fått till resursstärkande personella insatser för att stödja lärare uppdrag och elevernas måluppfyllelse. Vi föreslår att finansieringen ska utgå från aktuella siffror och att statsbidraget för lärarassistenter förblir kvar i den omfattning som det 2021 nyttjas av huvudmännen.

I tabell 8.1 framgår att slutår för VALS är 2025, dvs att statsbidrag utgår för 2023–2025. Det är en period som behöver förlängas särskilt om arbetet med de *Allmänna råden* påbörjas först 2023 enligt utredningens förslag. Huvudmän med många grundskolor kan få svårigheter att organisera för att utbilda aktuell personal, oftast lärare. VALS föreslås omfatta 60 hp vilket kan medföra svårigheter i att ersätta lärare med vikarier samt att omfattningen på 60hp kan avskräcka lärare som oftast till huvuddelen av sin tjänst har ordinarie undervisning.

8.4.3 Konsekvenser för statliga myndigheter och statliga skolhuvudmän

I utredningen skrivs

Skolverket kan dock inte utarbeta allmänna råd om skolbibliotek och revidera råden om systematiskt kvalitetsarbete innan de nya bestämmelserna är på plats 2023.

Ersättning för arbetet med allmänna råd bör därför enligt utredningens förslag ges först 2023. (s. 368)

Detta är problematiskt upplagt, huvudmännen vill ha de allmänna råden så snart som möjligt för att planera och organisera för skolbiblioteksverksamheten. Vi föreslår att arbetet påbörjas snarast dvs i samband med beslut enligt utredningens förslag. De allmänna råden ser vi fram emot att ha tillgängliga senast under hösten 2022.

Luleå gymnasieskola

Sammanfattning: Gymnasiebiblioteket vid Luleå gymnasieskola ställer sig positiv till de förslag som utredningen föreslår och hoppas att de genomförs. "Äntligen" är en spontan kommentar från bibliotekarier med många års erfarenhet av yrket. Särskilt positivt är förändringen där professionen går från att ses som ett verktyg till en del av skolans pedagogiska verksamhet. Bibliotekarier och lärare blir, om utredningens förslag går igenom, mer jämbördiga parter.

Om förslag till lagförändringar i skollag:

- Förslaget om ett skolbibliotek per enhet uppfylls redan av Luleå gymnasieskola, där Bibliotek- och IT-centrum finns tillgängligt för de 10 rektorsområden som finns i ett samlat campusområde. Vi är således positiva till förslaget.
- Krav på bemannade skolbibliotek är en självklarhet, men det är olyckligt att inget riktmärke för bemanning anges. Ett riktmärke borde lyftas fram i de allmänna råd för skolbibliotek som utredningen också föreslår.
- Förslaget om att i första hand anställa personer med examen i biblioteks- och informationsvetenskap är i grunden bra, men det finns risk att huvudmän hellre anställer lärare (och vidareutbildar dessa via föreslagen VALS), vilket på sikt hotar professionen bibliotekarier inom skolväsendet. Det är kontraproduktivt eftersom *bibliotekariers unika kompetens* genomgående lyfts fram i utredningen.
- En lagstadgad definition av skolbibliotekets funktion är bra och har efterfrågats av skolbiblioteksverksamheten i många år. Formuleringen om "samlad och ordnad resurs" som nås av alla elever är positiv för högre tillgänglighet och en professionell administration (exempelvis gallring) av skolors medieresurser. Vidare är det positivt att utredningen slår fast att enbart digitala resurser inte räcker, utan istället trycker på ett såväl analogt som digitalt medieutbud.
- Krav på skolbiblioteksplan är positivt, särskilt om den tas fram på ett sådant sätt som beskrivs i utredningen, dvs. i samverkan mellan olika professioner, rektorer, lärare, skolbibliotekarier. Det är positivt att formerna för skolbiblioteksplaner kan variera utifrån lokala förutsättningar.

Om förslag till lagförändringar i läroplan:

- Rektors ansvar för att samverkansformer tas fram är en viktig förutsättning för samverkan mellan bibliotekarier och lärare – således ett bra och viktigt förslag.

Om förslag till ändringar av förordning om statsbidrag till folkbibliotek:

- Alla biblioteksformer bör få del av statsbidrag. Föreslaget krav på skolbibliotekens medverkan vid ansökan kan främja den samverkan som Luleå kommun skrivit fram i nuvarande kommunala biblioteksplan.

Om förslaget att Skolverket uppdras att ta fram allmänna råd för bibliotek, samt revidera råd för systematiskt kvalitetsarbete:

- Allmänna råd är starkt normerande för skolan, att biblioteket får särskilda allmänna råd ökar möjligheterna till genomslag för de goda tankar som utredningen lyfter fram.
- Att skolbibliotekens ska tas med i råd för systematiskt kvalitetsarbete understryker ytterligare att verksamheten är en del av skolan – således ett viktigt förslag.

Om utredningens bedömningar:

- Att rektor är chef för skolbibliotekets personal är en god idé eftersom bibliotekets personal framöver ska betraktas som pedagogisk personal (se sammanfattning).
- Förslaget att huvudman ska anställa skolbibliotekssamordnare har förmodligen större betydelse för grundskolans i vår kommun (med många olika enheter). För gymnasiebibliotekets del är samverkan med regionala bibliotek (vilket också nämns i utredningen) av större intresse. Exempel på önskad samordning regionalt: nätverkande och utbyte med andra skolbibliotek på *gymnasienivå* samt kompetenshöjande insatser.

Övriga synpunkter kring utredningen:

En brist i utredningen är biblioteksassistenter, vilka bara nämns i utredningens bakgrundsdel. Biblioteksassistenter kan utföra administrativa arbetsuppgifter och referensarbete i utlåningsdisk. Då kan bibliotekarier koncentrera sig på läsfrämjande insatser samt informationskunskap och källkritik – det vill säga samverkan med lärare/pedagogiskt arbete. Önskvärt vore därför en satsning på utbildning av nya biblioteksassistenter samt kompetenshöjande insatser för de biblioteksassistenter som fortfarande finns kvar i yrket. Biblioteksassistenter är lika viktiga för biblioteksverksamheten som barnskötare i förskolan, där den senare yrkeskategorin fått ett uppsving. En annan relevant jämförelse är den med lärare och lärarassistenter – en ny yrkesgrupp i skolan.

Avslutningsvis hade vi önskat att utredningen tagit fasta på KB:s *Demokratins skattkammare – förslag till en nationell biblioteksstrategi* och dess skrivningar om stärkt

medieförsörjning. I KB:s förslag beskrivs förstärkning av lånecentraler och resursbibliotek i landet och *tillgång till e-medier via gemensamma nationella digitala bibliotekstjänster*. I likvärdighetens namn ska inte en kommuns ekonomi, eller ett enskilt skolbiblioteks samverkan med folkbiblioteket, vara avgörande för om skolelever får tillgång till digitala medier eller inte.